

Text: Yvonne Calles

Klipp o klistra: Yvonne Calles

Töre Kyrka

LIVET SOM PRÄSTFRU I TÖRE

Den här berättelsen handlar om Margareta Sundin, som föddes den 2 maj 1921, gifte sig den 7 juli 1951 med prästvigde Åke Hedenberg. Margareta var 30 år och hade mött Åke under studietiden i Uppsala. På den tiden blommade romantiken när en pojke var förtjust i en flicka. Uppvaktningen gick så till, att när han hade ömma känslor för en flicka tog han med sig kamrater och sjöng utanför hennes fönster. Hon fick inte visa sig, men ge ett tecken på att hon hört sången och ställde därför ett tänt ljus i fönstret. Sedan fick hon gissa vem av de skönsjungande grabbarna som var förtjust i henne. En stilla undran - gissade Margareta rätt första gången?

Margareta var uppvuxen i en stor prästgård utanför Sollefteå och är därför assimilerad med kyrkan och kyrkomiljön. Hon hade två syskon men som båda dog i barnåren. Hon kom därför att senare växa upp som ensam barn.

Tidigt ägnade sig Margareta åt bön och nedanstående bön följde henne hela livet, som ung, vuxen och gammal.

*Gud, i mina unga dagar
Lär mig alltid tjäna dig
Göra det som dig behagar
Städse gå på livets stig
Lär mig bygga all min ro
På din nåd och Kristi tro
Så att vad mig än må hända
Intet mig från dig kan vända*

Vid ett samtal på äldre dagar med prästen i Mariakyrkan, Umeå, skrattade Margareta när hon frågade, - När tror du att jag ska sluta säga "Gud i mina unga dagar, lär mig alltid tjäna dig....", men det sitter där, fortsatte hon och ägnade sig i tysthet åt sin bön inför gudstjänsten. Vid Margaretas begravning 2012 berättade prästen denna episod.

Margareta studerade även hon i Uppsala och avlade en pol.mag. Under studietiden deltog hon i kristet socialt arbete och hemgårdsverksamhet, praktiserade inom socialvården och reste som ungdomssekreterare i Härnösands stift.

Hon fick lära sig av sina föräldrar, att eftersom vi alla lever i ett samhälle ska vi känna ansvar och engagera oss i mån av tid och kraft. Margareta konstaterade på äldre dagar att svårigheten tycks vara, att så många drar sig undan de flesta former av engagemang.

Margareta är avliden sedan 3 år tillbaka men hennes äldsta dotter Eva kan berätta och lämna redogörelse över hur hennes mors liv som prästfru gestaltade sig.

Margaretas man Åke kom även han från en kyrklig bakgrund. Åkes pappa Sven var prästvigd. Han var bondson från Harads i Norrbotten och läste in sin fil.kand. på hölaset under 1,5 år. Hårt arbete var det som gällde i första hand och inte studier, ansåg Åkes far. Margaretas svärfar Sven och barnens farfar arbetade som lektor på seminariet i Luleå. Åke hade fem yngre syskon, alla flickor; Ingrid, Maj, Rut, Siv och Gerd.

Eva berättar, att hennes farmor var endast 18 år gammal när pappa Åke föddes och farfar var 15 år äldre.

Margareta slutade sitt arbete för att ta hand om prästgården i Töre och barnen. De fick fem barn; Eva, Sven, Siv, Per och Åsa. Det var nödvändigt att ta hand om hem och barn. Det var självklart som småbarnsförälder att det var hon som hade hela ansvaret för hem och barnen.

Prästgården var stor. På bottenvåningen fanns en stor hall, salen där vigslar och dop ägde rum, pappans arbetsrum och pastorsexpeditionen till höger. Till vänster på bottenvåningen fanns ett allrum med öppen spis, matrum, serveringsrum och kök. Margareta tyckte om att styra och ställa i köket. Hon njöt av att ha egna domäner där hon

Töre Prästgård

bestämde. Till hjälp i hushållet hade hon ibland flickor som skulle bli hushållslärare och som behövde praktik. Eva hade en klasskamrat vars pappa dog och mamman hade svårt att försörja sin familj. Under en tid fick hon tjänst i prästgården och hjälpte till med städning.

Två trappor ledde upp till övervåningen. En från serveringsrummet och en från stora hallen. Det var perfekt på juldagsmorgonen när pappa Åke alltid bjöd in hela kyrkokören med respektive på kaffe. Samvaron avslutades med en långdans, runt i hela huset.

På övervåningen fanns barnkammare där alla barn låg när de var små, en syhörna i hallen och ytterligare sovrum. Flera hallar kors och tvärs. Eva berättar, att ett tvätt-skåp var konstruerat så att tvätten åkte direkt ner i tvättstugan i källarplanet. Mamma Margareta och pappa Åke hade sitt sovrum i andra änden av prästgården. Eva fortsätter, om vi barn vaknade på natten och kom in i deras sovrum så var det bara att vända tillbaka till sin egen säng ifall något annat syskon hunnit före. Föräldrarna hade en viktig regel, att endast ett barn fick finnas i sängen. Förmodligen för att föräldrarna skulle få sova under natten. Nya arbetsuppgifter väntade nästa dag.

Källarplanet var som en fritidsgård, berättar Eva, med pingisbord och senare fanns en Märklintågbana där. Eftersom prästgården användes som församlingsgård så blev källarplanet viktigt, där ungdomarna kunde träffas och umgås.

Familjen hade också farbror prosten som ofta bodde hemma hos dem, i andra änden av prästgården. Han var som en morfar/farfar för barnen och de slogs om vem som skulle få gå till kiosken och köpa Camillo-cigarrer, Aftonbladet och Expressen. De fick en tia att handla för och det blev alltid pengar över som barnen fick behålla.

Margareta har i hela sitt liv på olika sätt varit aktiv i kyrkan och deltagit i församlingsarbetet. Åke önskade alltid att hon skulle följa med ut i byarna på syjuntor för att läsa högt för kvinnorna. Eva tror att hennes mamma tyckte det var skönt att få komma bort en kväll i veckan och slippa lägga barnen. Det fanns många olika ungdomsgrupper på kvällstid och Margareta ställde upp som ledare i ungdomsgrupperna. Speciellt engagerad var hon när konfirmanderna skulle göra något teaterstycke eller ett drama som skulle tränas och uppföras. Eva berättar, att hennes upplevelse är att på den här tiden konfirmerades alla ungdomar. Margareta var även söndagsskollärare.

Invändig interiör Töre Kyrka

Samtidigt som Margareta blev prästfru fick hon en förfrågan om hon ville ta på sig ordförandeskapet för Vita Bandet. Hon lovade att ta ansvar för föreningens fortlevnad och ställde med glädje upp på detta arbete. Margareta upplevde att det var ett roligt arbete och hon tyckte om att arbeta för och med andra människor. Egendomligt nog, har Margareta själv sagt, var hon inte i ungdomen ansluten till någon nykterhetsförening, trots att hon under den tiden var starkt engagerad i både kyrkligt och socialt arbete. När hon sedan var prästfru kändes inte vägen alls lång till Vita Bandet, har hon uppgivit.

Vita Bandet är en internationell nykterhetsorganisation på kristen grund med representation i FN.

De Gamlas Dag arrangerades i församlingen och då var det först gudstjänst och sedan serverades lax på tunnbröd och kaffe. Det fanns många hjälpsamma personer i församlingen som ställde upp och hjälpte till med att koka kaffe och med andra sysslor när Syföreningen hade auktioner.

Någon församlingsgård fanns inte från början utan olika aktiviteter skedde i prästgården. Evas pappa Åke var en hejare på att tigga pengar och fick en stor summa ur en

fond. Församlingshemmet byggdes nedanför kyrkan och Åke hann få uppleva att den byggnaden invigdes innan han dog.

Margareta i sin favoritfåtölj på Brännan tillsammans med barnbarnet Gustaf

Margaretas man Åke dog plötsligt och hon blev änka vid 45 års ålder med fem barn. Nu måste Margareta och barnen lämna prästgården, inom 3 månader, eftersom den var en tjänstebostad och ny präst skulle installeras. Detta krav framställdes både av församlingen och av biskopen.

Margareta tog reda på att det fanns en rättighet, en regel som sa att hon kunde bo kvar under sex månader då maken hade dött, vilket innebar att hon och barnen skulle kunna bo kvar till sommaren 1967 för att de skulle få avsluta sin skoltermin. Margareta framställde krav på detta och hänvisade till de bestämmelser som fanns.

Man förstår att hon var en stark kvinna, men hon måste ändå ha känt sig desperat eftersom hon saknade både bostad och arbete. Margareta och de fem barnen flyttade till Mariehem i Umeå. Nu måste hon själv försörja sina barn och fram till sin pensionering arbetade hon som kurator på olika gymnasieskolor.

När hon sökte kuratorstjänsten på Östra Gymnasiet i Umeå fick Margareta uppleva avundsjuka då en ung kvinna överklagade att hon fått jobbet. Efter denna händelse var hon mycket noga med att poängtera för sina barn, hur viktigt det var att ha papper på alla olika tjänster man haft. Det saknades handlingar för Margareta, men hon fick tjänsten som kurator trots överklagandet. Det fanns förmodligen sedan tidigare kunskap om hennes kompetens och erfarenheter.

Margareta hade ett stort rättspatos. Hon var noga med att hennes barn hade sommarjobb. Barnens lön lades ihop med barnpensionen efter deras far och beskattades. Hon tyckte det var viktigt att barnen lärde sig arbeta och betala skatt, men som barnen kunde tycka var orättvist, då deras kamraters föräldrar var både läkare och advokater och där kamraterna fick behålla förtjänsten från sommarjobben, utan skatteavdrag. Men Margareta hade sin rättsuppfattning och så fick det bli. En stark kvinna och en fin förebild för sina barn.

Efter flytten blev Margareta vald till kyrkorådets ordförande i Ålidhems församling i Umeå. När barnen blivit större och flyttat hemifrån för studier engagerade hon sig i att besöka gamla och ensamma. Hon var även kyrkvärd under alla år.

Margareta har berättat och haft synpunkter omkring den första kvinnliga prästvigningen som skedde i Sverige 1957. Hon tyckte om den utveckling som kyrkan har gått mot, att även kvinnor kan bli präster. Det var hennes uppfattning att det är det största som hänt kyrkan näst reformationen. Kyrkan har blivit så mycket öppnare och mer tillgänglig än tidigare. Hon tyckte också om de nya riter som kvinnor tillfört, bland annat innerligheten i den heliga dansen. Men visst finns det alltjämt mycket att göra, ansåg Margareta. Fortfarande är det männen som har större delen av makten i kyrkan. Hennes inställning var hela livet, att vi inte får glömma bort kvinnorna i andra länder. Hon ville aldrig förlora det stora perspektivet.

När Margareta blev ensam med barnen, ansvaret och framtiden, blev Brännan en viktig plats för henne och familjen. Där fanns fastrarna och Bagarstugan där hon och barnen huserade. Fastrarna bodde i Storstugan, en gammal gedigen timmerbyggnad med sirliga och vackra takmålningar i salen. Brännan var ett hemman som Åke och hans systrar ärvt efter sin far. Åkes far hade även köpt in hemman i Luvos och Lassbyn. Bagarstugan var stor, på nedre plan ett stort kök, stort matbord med plats för kökssoffa, bekväm stol där Margareta ofta satt och lyssnade på radion eller läste. En gammal matlagningsplats med vedspis som spred behaglig värme höst och vår eller regniga dagar och givetvis hade Bagarstugan en bakugn, moderna vitvaror som spis, kyl och frys. Köket användes som ett allrum på dagtid. På nedre plan fanns också Margaretas sovkmammare och i farstun ledde trappen upp till övervåningen där ett litet vardagsrum med böcker och TV fanns. Här satt ofta familjen och spelade bl.a. olika spel. Vidare en stor sovsal med många bäddar efter väggarna så att alla barnen skulle ha plats. Till Brännan hörde en egen sjö, Lillsjön, som låg nedanför Storstugan och Bagarstugan. När barnen blev vuxna byggde de en bastu nere vid Lillsjön och Brännan blev samlingspunkten för Margareta, barn och barnbarn under de kommande åren.

Barnbarnet Oscar och Margareta

Margareta skriver i sina anteckningar "Liten sommarrapsodi 1994" – Jag trivs mycket bra på Brännan och längtar ofta ut. Tar gärna bilen, så länge jag nu kan köra den och åker ut för några timmar eller några dygn. Det är en skön oas med tystnad, fågelsång och andra enkla naturupplevelser. I år lär det inte bli så mycket bär. Det har varit för torrt. Annars brukar jag på hösten åka ut och plocka lingon. Maj, Rut och jag har varit till ett blåbärsställe, där vi hittade några liter. Bärplockningen blir mer ett nöje än till nytta. Jag har i alla fall några liter blåbär till min blåbärsgröt nästa sommar. Det hör till traditionerna. Tack för i sommar, kära Brännan!!! Margareta var här 73 år gammal.

Margareta levde för sina fem barn och barnbarn. Sedan pensioneringen brukar hon åka runt till barnen och vistas hos var och en av dem i några veckor. Hon hjälpte till med barnpassning, matlagning, klädvård och mycket annat där hennes hjälpande händer kunde göra nytta. Därefter till nästa barn och barnbarn, och till nästa o.s.v.

Alla barnen bodde på olika ställen i Sverige så det blev ibland tågresor, ibland flyget.

Oscar o Gustaf rullar farmor Margaretas hår

Det måste ha varit ett angenämt sätt att få de mörka vinterkvällarna att flyta på och samtidigt känna att hon kunde vara till nytta för sina barn. Hon fick under långa perioder umgås med barnen och deras familjer.

År 1995, Margareta är 74 år och skriver följande;

Idag den 15 juli har jag vaknat tidigt och inte kunnat somna om p.g.a. en flödande snuva och envis hosta. Jag tänkte efter litet och beslöt att roa mig en stund med mina tio barnbarn och försöka sätta ihop en bukett av dem. Flera av dem är ännu så små att deras karaktär inte kan förnimmas. Men så är det ju bara en lek. (Margaretas yngsta barnbarn Oscar och Gustaf Hedenberg var ännu inte födda vid denna tidpunkt)

Anna den första. Du är gullvivan i min lilla bukett (*Primula veris*). Vårblomman. Majbarnet. En stjälk med många små blommor. Lyser upp. Trivs bäst i en hel flock. Tänder hopp och skänker glädje.

Elin den andra. Nyponros (*Rosa canina*). Bestänkt av dagdroppsglitter. Rosa, inte röd, i väntan på sin mognad. Är inte bara söt utan också nyttig.

Jonas den tredje. Fackelblomster (*Lythrum salicaria*). Rak, stark, uppåtsträvande och tålig. Skiljer sig från mängden utan att förhäva sig. Utmärks av en inneboende trygghet.

Lotta den fjärde. Måste vara en röd blomma. Varför inte vallmo (*Papaver rhoeas*). Lysande ödmjukt och stilla över åkerns alla växter. Märks utan att förhäva sig.

Emil den femte. Blåklocka (*Campanula Rotundifolia*). Allmänt omtyckt. Finns överallt! Kallar oss till sig. Bär på en hemlighet. Trivs på Brännan som andra blåklockor.

Frida den sjätte. Kaprifol (*Lonicera periclymenum*). Klänger ännu lite. Rätt mycket rosa färg. Blommor som doftar gott och drar till sig "flygare". Blommornas blad riktar sig åt alla håll.

Elsa den sjunde. Förgätmigej (*Myosotis Palustris*). Har ögon som talar om trofasthet. Blid värme. Talar "tyst".

Leo den åttonde. Prästkrage (*Chtysantemum leukanthemum*). Har namn efter en påve och en prost. Vad manne bliva....? Kanske prästkragen kan påminna honom om att tro inte bara på sig själv.

Olle den nionde. Näckros (*Nymphaca alba*). Vilar trygg och stilla. Har inga bekymmer ännu mer än att få mat och torra blöjor, men näckrosor trivs ju i vått också.

Wille den tionde. Brandgula liljan, Kejsarkronan (*Lilium croceum*). En månad gammal. Wilhelm en kejsare och en prins. Blommar så troget på Brännan. Du har inte visat kejsaregenskaper ännu men det kommer nog!

Margareta själv var en glad, humoristisk, vänlig, tillåtande och ödmjuk kvinna. Jag fick lära känna henne 1997 från det hon var 76 år. Jag träffade henne i Stockholm och på en långpromenad berättade hon i stora drag om sitt liv, sin omsorg som sina barn, sina förhoppningar om barnen och barnbarnens framtid. Hon berättade med värme om sina veckolånga resor till barnen, om semesterresor hon gjorde tillsammans med barn och barnbarn, en familj åt gången. Hon delgav mig sin glädje över att hennes son Sven skulle gifta sig. Så mycket omtanke och engagemang kunde man utläsa av hennes ord. Jag minns att hon bar i flera år ett stort vackert kors på sitt bröst tillsammans med annat halsband. Krucifixet var mycket vackert och annorlunda. Det hörde ihop med Margareta. Jag frågade henne om krucifixet och jag vill minnas att hon svarade att hon fått korset från sina föräldrar. Jag uppfattade det som att korset hade gått i arv. Kanske hennes pappas krucifix som var präst? Det försvann senare någon gång när hon bodde på äldreboendet.

Hon var en tillåtande människa. Hon hade sin gudstro och levde sitt liv som hon ansåg var rätt för henne, men hon pådyvlade inte sin tro på andra människor. Hon älskade, respekterade och accepterade sina barn precis som de var och kunde delta med glädje i de stora familjesammankomsterna, även om barnen tog en öl eller ett glas vin.

Filmen "Så som i Himmelen" från 2004 av Kaj Pollack spelades in i Töre kyrka. När Margaretas barn berättade detta för henne tog hon sin rullator och bussade ner på stan (Umeå) för att gå på bio, vilket hon inte gjort på många år. Margareta var vid denna tidpunkt 83 år. Vad hon inte visste var, att filmen var mycket populär och att

man var tvungen beställa biljett för att få en plats. Hon tog sig en långpromenad på stan med sin rullator tills nästa föreställning började. Filmen ville hon uppleva, vackra Töre kyrka ville hon se där hon och hennes man Åke tillbringat så många år tillsammans. Speciellt var det viktigt för henne att få se korfönstret som tillkommit av pengar som skänktes i samband med Åkes bortgång, istället för blommor vid begravningen. (Korfönstret framgår av interiörbild från Töre kyrka, sid 5) Koret, som får sitt ljus från ett söder, har ett lägre korgbågeformat tak. Korfönstret som sattes upp 1969 är komponerat av Jean Carlbrand och tillverkat i Milano. (Källa: Riksantikvarieämbetet)

När Margareta fyllde 80 år bjöd hon på kyrkkaffet i sin församling och där stod på inbjudan *"För mig är det viktigt att få tacka Gud för ett långt liv under hans beskydd"*.

Margareta gick bort den 16 mars 2012. Hon skulle ha fyllt 91 år den 2 maj. De sista åren bodde hon på äldreboende och den sista tiden i närheten av sina barn och barnbarn i Sollentuna.

I sin bönbok har hon strukit under; *Graven är ingen återvändsgränd. Den är en port, en genomgång. Den slutes vid mörkets inbrott för att åter öppnas i daggryningen.* Det finns ett bibelord ur Ordspråksboken 14:26 som följt familjen Hedenberg genom åren, målat på ett skåp: *Den som fruktar Herren har ett tryggt fäste och hans barn får där en tillflykt.*

Vid Margaretas begravningsgudstjänst den 10 april 2012 i Mariakyrkan berättade prästen ovanstående. Det trygga fästet. Guds närvaro i livet utan stora ord, men som en självklarhet. Det har funnits där. Både de goda dagarna med barnen – sådana kan man inte få för många av, har Margareta sagt. Och barnbarnen – hennes stolthet och finaste blomsterbukett. Med Åke – hennes stora kärlek, den oersättlige. I sommardagarna på Brännan och under resorna. Med vänner och grannar. I skolan och i kyrkan...kyrkoråd och söndagsskola, kvinnoråd och kyrkvärdskap och mer därtill.

Töre kyrka i vinterskrud

Och de svåra dagarna. Då fästet Gud varit den enda livlinan, men den har hållit. För Margaretas långa liv har inte saknat sorger. De två små syskonen som gavs henne och så blev det bara några år tillsammans. Margareta hade en bror Burre som fick sockersjuka och dog vid 7 års ålder. Insulinet var nytt och han fick för stor dos. Margaretas mamma var sjuksköterska, men det hjälpte inte. Sedan fick hon en lillasyster som hette Ingegerd och hon dog vid ca 1,5 års ålder. Mamman och pappan som togs ifrån henne tidigt. Och Åke... plötsligt var hon ensam med barnen, ansvaret och framtiden.

Och kanske är det ingen tillfällighet där det i Ordspråksboken 14:1 står om Herren som det starka fästet och som börjar med att säga...*Genom visa kvinnor blir huset uppbyggt.*

Osökt kommer man att tänka på just Margareta som den starka *visa kvinnan*.

--- 0 ---

Här återges en liten del av ett kvinnoyrke som idag inte längre finns. I vår moderna tid har prästfruar sina egna yrken ute i samhället, barnen på dagis och församlingarna säljer numera ut sina Prästgårdar.

En berättelse i regi av:

DALARNAS KVINNOHISTORISKA FÖRENING

Källor: Information av döttrarna Eva Hedenberg, Åsa Hedenberg

Tidningsmaterial, Privata fotobilder från barnen